

7 Δεκεμβρίου 2023

Φώτης Κοντογλου: Η παράδοση σ' έναν τόπο είναι ο μοναχός αληθινός δρόμος για τις τέχνες!

Πολιτισμός / Ζωγραφική & Εικαστικές Τέχνες

Φώτης Κόντογλου αυτοπροσωπογραφία μαζί με τα μέλη της οικογένειάς του.

(Επιμέλεια Στέλιος Κούκος)

«Τη πτωχεία τα πλούσια», Η γνήσια ελληνική τέχνη

Συνέχεια από εδώ: <http://www.pemptousia.gr/?p=387469>

Η τέχνη είναι σωστή κι αληθινή, όταν εκείνος που την κάνει έχει και γερό ένστικτο, όπως οι απλοί άνθρωποι των χωριών, ενώ εκείνος που κάνει ό,τι κάνει με ξερή γνώση, και κείνη δανεική και συμβατική, όπως η αρχιτεκτονική, η ζωγραφική κ' η μουσική που διδάσκονται σήμερα στις διάφορες σχολές, δεν έχει καθόλου αυτή την αίσθηση που χρειάζεται για να είναι σε αρμονία αυτό που κάνει με τα γύρω του φυσικά φαινόμενα.

Για τούτο η παράδοση σ' έναν τόπο είναι ο μοναχός αληθινός δρόμος για τις τέχνες, και γενικά για κάθε έκφραση της ζωής, τα δε άλλα είναι «ξύλα, πλίνθοι και κέραμοι, ατάκτως ερριμμένα», χωρίς κανέναν δεσμό, ούτε μεταξύ τους, ούτε με

τον τόπο, χωρίς καμιά δικαίωση.

Κοιτάξετε πόσο πολύπλοκα και μπερδεμένα καταφορτωμένα, με ανόητες σαβούρες είναι τα κτίρια της γοτθικής τέχνης, της ιταλικής Αναγέννησης, και τ' άλλα που κάναμε στις λατινικές και στις αγγλοσαξονικές χώρες. Απελπισία! Μπιχλιμπίδια και στριφογυρίσματα. Το ίδιο και στην Ανατολή, στην Ινδία και στην Κίνα: Παγόδες σαν λαβύρινθοι, βραχνάς αληθινός!

Οι δυτικοί, από το ανόητο παραφόρτωμα που κάνανε στα χτίριά τους, με κορνίζες, με πάστες, με λογής λογής ανάγλυφα, που φτάξανε πια στις τούρτες της Νότιας Αμερικής, πήρανε σήμερα βόλτα και φτάξανε μονομιάς στην άλλη άκρη, στο μοντέρνο στον Λεκορμπυζιέ, δηλαδή στο ξεγύμνωμα, στην πουριτανική αισθητική, στο σκέτο κασόνι.

Τα ίδια γίνονται και στις άλλες τέχνες. Η δική μας ζωγραφική, δηλαδή η βυζαντινή, είναι απλή και λιτή στην όψη, καθαρισμένη από τα μάταια κι ανώφελα στολίδια της προοπτικής και της ανατομίας, καθαρή σαν κρούσταλλο, κι από μέσα γεμάτη πνευματικό βάθος, χωρίς επιτήδεψη που θέλει, να ξεγελάσει το μάτι (*trompe d'oeil*), δηλαδή πράγματα σαλντιμπαγκικά, κατώτερα από τους σκοπούς που πρέπει να 'χει η τέχνη.

Η ζωγραφική σε άλλες χώρες στάθηκε κολλημένη μόνο στο φαινόμενο, παραφορτωμένη με αδιαφόρετα πράγματα, με προοπτικές, με ανατομίες, με σκηνοθεσίες θεατρικές, με φωτισμούς επιτηδευμένους και ψεύτικους, παραγεμισμένη με ένα σωρό ανόητα εφευρήματα, με ταβάνια πλουμισμένα, που δείχνουνε τάχα βάθος στο διάστημα, χωρίς καμιά απλότητα, μπερδεμένη και πατικωμένη, όπως π.χ. είναι τα έργα του Μιχαήλ Αγγέλου, μ' ένα σωρό μπεχλιβάνηδες, του Τισιάνου, του Βερονέζε, προπάντων του Τιντορέττο, με χιλιάδες πρόσωπα, σε σημείο να μη βλέπεις τίποτα, τα έργα του Ρούμπενς, που είναι σαν κρεοπωλείο γεμάτο σάρκες και μάταιες επιδείξεις.

Ακόμα κ' οι πιο παλιοί τεχνίτες τους είναι γεμάτοι από ανόητη ματαιότητα και στα θρησκευτικά έργα, όπως π.χ. «η προσκύνηση των Μάγων» του Τζεντίλε ντα Φαμπριάνο και του Μπενότσο Γκότσοι, που παριστάνουνε έναν στρατόν ολόκληρον από «ιππότες» ντυμένους καρναβαλίστικα, άλλους καβαλάρηδες κι άλλους πεζούς, με καμήλες φορτωμένες, με λυκόσκυλα, με γεράκια του κυνηγίου, με ελάφια, με χρυσά κι αργυρά ρούχα με αραπάδες, με σαρίκια, με ρόμπες λογιών λογιών, με βάζα, με κουτιά, με ό,τι φαντασθεί κανένας· κι όλοι αυτοί πάνε να προσκυνήσουνε, τάχα, «το θείον βρέφος», που δεν φαίνεται καθόλου μέσα σ' εκείνον τον κυκεώνα!

Ενώ οι δικοί μας ζωγράφοι ζωγραφίζουνε τους τρεις Μάγους, απλά και καθαρά, μάλιστα μικρόσωμους, και δίνουνε τα δώρα τους στην Παναγιά, που κρατά τον νιογέννητο Χριστό, ταπεινά, απλά, όπως είναι γραμμένα και στο Ευαγγέλιο, χωρίς αυτές τις παράτες και τις φιέστες στου κασίδη το κεφάλι. Βάθος δε πνευματικό κανένα δεν υπάρχει στους δυτικούς, μοναχά βουή και σαματάς: Όπερα!

Κ' η μουσική μας είναι και κείνη απλή, σεμνή, καθαρή, και κάνει πιο εκφραστικά τα λόγια ενός τραγουδιού, και τα όργανα που την παίζουνε είναι απλά και λιγοστά: η λύρα που έπαιζε ο Τέρπανδρος, το σαντούρι που έπαιζε ο Όμηρος, η φλογέρα που έπαιζε ο Εύμαιος. Κ' η ψαλμωδία μας είναι απλή, παθητική και πνευματική, χωρίς κανένα όργανο.

Σε άλλες χώρες η μουσική γίνηκε επιστήμη βαρεία. Ένα τιποτένιο «μοτίβο» γίνεται περίπλοκο και φοβερό «έργο», βαρύ και καταθλιπτικό, σαν τα κτίρια τους, σαν τις ζωγραφιές τους, σαν τα δράματά τους. Και τα όργανα που παίζουνε αυτή τη μουσική είναι ακαταμέτρητα, ολόκληρες φάλαγγες, που το τίποτα το κάνουμε βροντή του ουρανού! Αυτά ξιπάζουνε τους ματαιόδοξους, που παίρνουνε το πλήθος για πλούτο, και δεν είναι σε θέση να ζητήσουνε το «τιμιώτατον», που βρίσκεται μοναχά μέσα στην απλότητα.

Προσπάθησα να σου δώσω να νοιώσεις την «πλούσια φτώχεια», που υπάρχει στα δικά μας πράγματα, δηλαδή την απλή όψη της φύσης μας και της τέχνης μας, που κρύβει όμως μυστικούς θησαυρούς. Όπου υπάρχει τυμπανοκρουσία και μεγάλη φασαρία και σκηνοθεσία, να ξέρεις πως δεν υπάρχει παραμέσα τίποτε άλλο απ' αυτό που ακούς και βλέπεις.

Αν, λοιπόν, ένοιωσες κάτι απ' αυτά που είπαμε, τώρα που τελειώνεις το διάβασμα θα καταλάβεις καλύτερα την εμορφιά και την αλήθεια, που έχουνε τα λόγια που διάβασες στην αρχή: «Τη ταπεινώσει τα υψηλά, τη πτωχεία τα πλούσια».

Από το βιβλίο του Φώτη Κόντογλου, «Ευλογημένο καταφύγιο» των εκδόσεων Ακρίτας.

MISSING_ARG_ACCESS_TOKEN